

Шишко Менчетић Први њојлег

Зовијеше зора дан и славно пролитје
травицу дробну ван, зелен лис и цвитје,
ја кад бих ухићен од ове госпоје,
кѐ образ накићен у слави вас поје.
С јутра, дим, на прозор погледат опћах ја,
тер тада мој позор у тај час позри тја:
мени би видити још липшу нер вилу
госпођу сједити у рушцу прибилу.
Видив ме кâ хрло вазе трак и косу,
низ бијело тер грло косице све просу;
на челу остави два прама од злата,
остало све зави около, дим, врата,
да коса не витри, у којој до мал хип
руками захитри на глави венчац лип;
озрив се јак јелин, тер ончас пође тја,
тер горчи нег пелин и чемер остах ја.

Извор: Злата Бојовић, *Књижевности Дубровника*,
Филолошки факултет, Београд, 2010.

Шишко Менчетић (1457–1527)

Млади и обесни дубровачки властелин, потекао из племићке куће, вешт на перу и брз на мачу, песник и трубадур под прозорима дубровачких „госпоја“, а касније и кнез Дубровачке Републике, испевао је велики број „љувених“ песама у петраркистичком духу (са доста оригиналности у односу на узор). Љубавну лирику, повремено изразито чулну, духовиту и пуну живота, коју је упућивао лепим Дубровчанкама, заменио је у зрелости филозофском, религиозном и сатиричном лириком. Највећи број његових песама сачуван је у рукописном *Зборнику Никше Рањине*.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

♦ Коју тему обрађује ова петраркистичка песма? Чиме је на први поглед младић усхићен? У каквом су односу буђење природе и буђење љубави у песми?

♦ Које појединости женске лепоте песма истиче у први план? Запазите одлике идеалне петраркистичке лепотице у Менчетићевој песми.

♦ Драга се појављује на прозору као дивна слика у раму. Шта остаје иза њеног изненадног нестанка из прозорског оквира?

дробну – ситну

ухићен – ухваћен

у слави вас њоје – блиста од среће

дим – кажем

позор – поглед

опћах – имадох обичај

у рушцу – у оделу

хрло – хитро, брзо

до мал хип – зачас

озрив се јак јелин – обзревши се као јелен

ПОЈМОВНИК

Александринац – стих од дванаест слогова са цезуром после шестог слога.

Двоструко римовани дванаестерац – посебан тип дванаестерца, организован тако да се рима појављује на два места: на крају полустиха и на крају стиха; омиљени стих дубровачких петраркиста. Осим ритмичких и мелодијских ефеката, често успоставља однос супротности између полустихова или стихова (као у песми Џ. Држића).

Џоре Држић (1461–1501)

Пореклом пучанин (грађанин), учени теолог и доктор права, млад и „леп духом као и телом“, певао је на матерњем језику љубавне петраркистичке песме. Наше представе о песнику створене на основу песама које су му приписиване, из чувеног *Зборника Никше Рањине* (око 1507), биле су погрешне јер се његовом ауторству приписивало више песама „на народну“. Недавно је у Даблину (Ирска) откривена његова збирка од 97 песама („Џорета Држића пјесни ке створи докле кроз љубав бјесњеше“). Аутор је и еклоге *Рагмио и Љубмир*. Џоре је био стриц великог дубровачког комедиографа Марина Држића.

♦ Да ли су вам се допали звук и лексика говора ренесансног Дубровника? Уочите особености стиха и риме у Менчетићевој песми. Какви су мелодијски ефекти двоструко римованог дванаестерца, омиљеног стиха дубровачких петраркиста?

♦ Песма се бави много пута варираном петраркистичком темом и сликом. Шта је, ипак, чини свежом и новом, и поред директног угледања на Петrarку?

Џоре Држић *Горчије жалости јесу ли їди кому?*

Горчије жалости јесу ли їди кому
нер мојој младости и срцу јур мому?
Изгубих муку сву, заман се све раби,
посијах ја њиву, а иним жетва би.
Овакој за иних мнози лов ловише,
ки лов ја учиних, ини га добише.
Ранив ја кошуту, ку слидих по гори,
иним је у скуту, а мене измори.
Ето иним такој језеро извире,
а трудан живот мој од жеће умире.
Тач срића около свој танац састави,
тере гре охоло појући у слави.
А ја сам тамностју направо надиљен,
и велми жалостју кроз љубав уцвиљен.

Извор: *Песништво ренесансе и барока*, приредио
Мирослав Пантић, Просвета, Београд, 1968.

▶ **јур** – већ
раби – ради, труди, дела
иним – други
трудан – уморан, изморен
тач – тако
гре – хода, иде
надиљен – обдарен, награђен
велми – веома

- ♦ Који тренутак у љубави је тема ове петраркистичке песме Џора Држића?
- ♦ Обратите пажњу на песничке слике организоване у дистисима. Протумачите значење алегија које се градацијски нижу.
- ♦ Прокоментаришите афористичке мисли о љубави које су настале као резултат узалудног љубавног труда. Какво уметничко дејство имају бројне супротне реченице?
- ♦ Пратите варирање осећања од уводног реторског питања до завршне поенте.

- ♦ Уочите поступак акростиха. У акростиху је име песника, а не драге. Повежите то са песниковом рефлексијом о животу.
- ♦ Упоредите дискретну Држићеву песму са песмом Шишка Менчетића.

- ♦ Како се одређује врста стиха? Обновите раније обрађене врсте стиха.
- ♦ Испитајте особености стиха и риме у Држићевој песми. Где се налази цезура? Уочите честе контрасте између напоредних стихова или полустихова.

УТВРЂУЈЕМО ПОЗНАТО И УСВАЈАМО НОВО ГРАДИВО

Поређења Шишка Менчетића и Џора Држића, двојице најзначајнијих, а различитих дубровачких петраркиста, честа су у књижевној критици.

„Своју жалост због узалудног љубавног труда, чији су плодови отишли другима, песник изражава целим низом пословичних израза из свакодневног живота, и у томе је, према његовој намери, и основна досетка песме. За разлику од Менчетића, не записује у акростиховима имена жена, те и овде почечи непарних стихова дају акростих: Гиорета, тј. према дубровачком читању Џорета” (Мирослав Пантић, *Песнички живо ренесансе и барока*).

Држић није изразито чулан као Менчетић, већ је склон размишљању и меланхоличан. Док су Менчетићеве љубавне песме често ватрене, па и разуздане, код Држића се истиче фина туга и дискретност. Жена у његовој поезији сасвим је апстрактна, а љубав више предмет мисли и закључака него снажно осећање.